

המקורות לחיוב צניעות הלבוש

ד. ולפני עור לא תתן מכשול. (ויקרא יט יד)

בגליונות הקודמים (5,6,7,8) עסקו בחיובי הצניעות מצד עצמה, והיה מחניך קדוש, קדושים תהיו, ולא יראה בך ערות דבר. בגליון זה נעסוק בענייני צניעות ההולכת בחוסר צניעות (בבגדים בולטים ורועשים בצבעם או בצורתם וסגנונם, ובגדי האופנה רובם ככולם נוגדים את הצניעות כמשנית בגליון מס' 12, וכן פאות הנוגדות את דרכי הצניעות) מחמת שמחטיאה בכך את האנשים בהסתכלות והרהור, והוא איסור לפני עור לא תתן מכשול.

[והנה ישנם עוד ענייני צניעות חוץ מבגדים ופאות, השייכים ללאו זה כשנעשים בחוץ, כגון איפור ובושם מוגזמים, עקבים מרעישים, דיבור בקול רם, ועוד פרטים רבים, בהם נדון בלי"ע בעתיד כ"א במקומו, אי יש בזה לפני"ע או לא, וכאן נסובים דבריני בענין הבגדים והפאות.]

ותחילה נסכם בקצרה את איסורי הרהור והסתכלות בנשים. (נערך ע"פ הספרים תורת ההסתכלות והסתכלות בהלכה ועוד).

1. **אמרי** בגמ' ע"ז כ: ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא ירהר אדם ביום וכו', וכ' התוס' שם דהוי דרשה גמורה ולא אסמכתא, וכ"כ שאר מוני המצוות דהוא מה"ת, וכן רבינו יונה באגרת התשובה אות כ', והביאו הבי"א אה"ע סי' כא. וברמב"ן סה"מ לארין יא מ' דמה"ת אסור רק במלחמה, ובדעת הרמב"ם ע"י אחיעזר ח"ג סי' כד אות ה' דס"ל דהוא מדרבנן, אמנם בפתח הדביר סי' ג' כתב בדעת הרמב"ם והטור דהגם דאינו בכלל הלאוין מ"מ הוי איסור תורה גמור.

ובגדר איסור הרהור ע"י בעור מקודש על גליון השו"ע אה"ע סי' כג, ובס' דרך פקודיך הובא בהסתכלות בהלכה עמ' קמ, וע"ע אג"מ אה"ע ח"א ריש סי' סט.

וחמור ביותר הוא איסור הרהור, וכשאחז"ל בנדה יג: כל המביא עצמו לירי הרהור אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה, והתירו להרהר בד"ת במקומות המטונפים אם חושש שיבוא לידי הרהור עבירה (ע"י מ"ב סי' פה סק"ג), וע"י שו"ת חת"ס ח"ג סי' קצ שכ' דפשיטא שכל המצוות נדחות מפני הרהור עבירה.

ובמהרהר לעשות עבירה ישנו לאו נוסף והוא לא תתורו אחרי עיניכם, דאמרי בברכות יב: זה הרהור עבירה. כ"כ באג"מ שם.

2. **כתב** רבינו יונה בשע"ת ש"ג סד ובאגרת התשובה יח, דאסור מה"ת להסתכל בעריות משום ולא תתורו, והביאו הבי"א אה"ע סי' כא, (ובד' הר"מ נח' בזה הפוסקים).

וכ"כ עוד ממוני המצוות וכ"כ הרבה פוסקים וכן פסק המ"ב סי' עה סק"ז. והביא שם מהפוסקים דה"ה בפניות דידן דהו כלל נדות.

ובפשטות אינו עובר בלאו זה אלא במסתכל לשם הנאה, וכן מבואר במ"ב שם (וי"א דמסתמת לשון הר"י מ' דגם שלא לשם הנאה עובר). אמנם בפשטות אפי' תחילת ראייתו היתה לצורך אחר, אם האריך להסתכל לשם הנאה עובר.

ולענין לאו זה אין הבדל בין מקומות בגוף האשה, וכל גופה שוה בזה אפי' אצבע קטנה.

3. **להפוסקים** שכ' בד' הרמב"ם דלא ס"ל דעובר בלא תתורו, א"כ מתבאר מהרמב"ם דישנו איסור להסתכל בעריות משום הרחקה מעריות, בפשטות מדרבנן.

ויש אופן שעובר בזה מה"ת בלא תקרבו, (והיינו לד' הרמב"ם וסיעתו דכולל שאר קריבות ולא כהרמב"ן) כדמוכח מהר"ן פסחים ה: מדפי הר"ף והש"ך יו"ד קנו סק"י, ע"י אג"מ אה"ע ח"א סי' נו, וחוש שני צניעות עמ' מ'.

4. **איסור** נוסף ישנו בהסתכלות בנשים, משום ונשמרת מכל דבר רע, כדאי' בע"ז כ, ואיסור זה הוא משום הרהור. ובפשטות הוי מדרבנן שמא יבוא לידי הרהורים רעים, וי"א דהוי מה"ת בכלל ונשמרת.

ובפשטות עובר באיסור זה אפי' אם אינו מסתכל לשם הנאה אלא לצורך אחר. אמנם מבואר בפוסקים דראיה בעלמא מותר עכ"פ במקומות המגולים. ובגדר הדבר י"א דדוקא עיון והבטה בדקדוק אסור אבל ראייה רגעית ושטחית מותר, וי"א דרק אם אינו מתכוון לראותה אלא מסתכל לתומו והיא נמצאת בתחום ראייתו מותר, אבל כל שמכוון לראותה אסור בשום אופן, וע"י אג"מ אה"ע ח"א סי' מ'. (ובד' המ"ב יל"ע ואכמ"ל).

5. **במקומות** המכוסים כ' הפוסקים (פמ"ג סי' עה) דאסור אפי' ראייה בעלמא, ובפשטות היינו מדין ונשמרת, דמקומות המכוסים גורמים להרהור גם בראיה בעלמא.

6. **אסור** לעיין בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה ואפי' אינם עליה, שמא יבוא להרהר בה כמבואר בע"ז כ: ובאה"ע סי' כא. וי"א דכשהם עליה אסור אפי' אינו מכירה (והובא בגליון מס' 8) ובא"ח כ' דאפשר דאפי' שלא בעיון. וכ' הפוסקים דה"ה בתכשיטי נשים (ע"י דרישה אה"ע סה וחכמ"א קכה ג' ועוד).

ובבגדים שאינן צנועים נצבעם או בצורתם וסגנונם וגורמים להרהור עכ"פ כשהם עליה, אף שמכסים הגוף, בפשטות אסור להסתכל בהם אפי' אינו מכירה (לכו"ע), ואפשר דאפי' בהסתכלות שלא בעיון. (ונת' בגליון מס' 8). וייתכן דנכלל באיסור הנ"ל ב-4, ואפי' אי לא נכלל בזה, מ"מ אסור מדין שלא להביא עצמו לידי הרהור דאה"ע סי' כג (ונפק"מ בידוע שלא יבוא להרהור ואכמ"ל). וה"ה בזה בפאות הנכריות של החדשות שברובן הגדול אינן לפי דרכי הצניעות (כדברי גדולי ישראל שליט"א במכתבם). ולה"א הנ"ל דעליה אסור אפי' אינו

מכירה, פשיטא דאסור, דלא גרע מתכשיטי אשה. [וע"י קריינא דאגרתא ח"ב סי' קכד דמשמע דאסור להסתכל בפאה נכרית ומשמע אפי' שלא בעיון].

7. **הלבושה** בבגדים צמודים, לכאו' יש מקום לומר דהמסתכל בצורת גופה כדי להנות עובר ג"כ בלא תתורו, והוא ע"פ מש"כ בקונטרס דיני מלבושי נשים להגרבי"י זילבר שליט"א דהלובשת חולצה צמודה עוברת באיסור ופרע את ראש האשה דילפי' גם גילוי הגוף (וייתבאר בגליונות הבאים בעז"ה), וכן צידד שם דאית בה הדין דטפח באשה ערוה, וא"כ אפשר דה"ה לענין ולא תתורו, דגם הסתכלות בצורת הגוף נכללת בזה. (וע"י ש"ך יו"ד ש"מ סק"ב בשם הב"ח, ומהר"ל בחי' אגרות ריש פ' חזקת). אמנם כ"ז חידושים גדולים ויל"ע בזה.

8. **כ' בשו"ת הרדב"ז** סי' תשע, דהא דאסור ללכת אחרי אשה, הטעם הוא דכיון דמבחיך בהילוכה ובתנועות איבריה הדבר ברור שיבוא לידי הרהור. ולפי' פשוט דאסור להסתכל על אשה בעת הילוכה, אמנם לכאו' דוקא בעיון ודקדוק, אבל ראייה בעלא מותר. אמנם זהו דוקא כשלושה בצניעות, אבל כשלושה בבגדים אופנתיים שמטרתם להבליט את האשה בפרט בעת הילוכה, לכאו' אסור אפי' לפי תומו, דהכל לפי ענין הרהור. ונראה דהוי בכלל האיסור הנ"ל ב-4 דאסור להסתכל בנשים משום ונשמרת, דאי"ז בגילוי גופה בלבד, אלא בכל דבר באשה המביא לידי הרהור. ויל"ע.

=====

א. **כ' הרמב"ם** בסה"מ ל"ת רצט "...והוא אמרו יתעלה ולפני עור לא תתן מכשול... ולא זה... כולל ג"כ מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה", וכ"ה בחינוך רלב, סמ"ג ל"ת קסח וסמ"ק קעב, וכן מבואר בכ"מ בש"ס דאסור להכשיל אחר בעבירה משום לפני עור.

לפי' אשה ההולכת בבגדים שאינם צנועים או פאה שאינה צנועה (ופאות הדור הצעיר ברובן הגדול בכלל זה וכנ"ל), עוברת לפני עור, שהרי ע"י הופעתה ברה"ר באופן המושך את העין, גורמת לאנשים לעבור באיסורי הסתכלות והרהור שנחבארו לעיל. וגם נשים מוזהרות בלפני"ע כמבואר בחינוך רלב (וע"ע להלן).

וכ"כ הגר"פ פערלא על הר"ס"ג עשה צו, דכל דבר פריצות יש בו איסור דאורייתא דהו"ל בכלל לפני"ע לא תתן מכשול. וכ"כ בספר מנחת אהרן כלל יג. וכ"כ בצמח צדק (ליובאוויטש) ברכות פ"ג מ"ה אות ג' גבי ההולכות בשוק בגילוי שערותיהן, שעוברות על לאו דלפני"ע כיון שבהכרח יראו אותן אנשים אחרים. וכ"כ בספר חוט שני ה' צניעות [שיעורי הגר"נ קרליץ שליט"א] עמ' מח וז"ל "וכן האשה מצויה לא לגרום שאנשים ירהרו בה, בכל דרך שהיא, ואם גורמת לזה היא עוברת על לפני עור לא תתן מכשול באיסור חמור זה". וכ"כ בשו"ת יהו"ד ח"א סי' סז, וכ"כ בקונטרס דבר הצניעות בשם הגר"ש וואזנר והגר"ח קנייבסקי שליט"א.

[והנה ידוע דדנו האחרונים בגדר לאו דלפני"ע, אי הוי סעיף בכל עבירה, דבכל עבירה שמוזהר בה האדם, כלול בזה ג"כ שלא יכשיל בה אחר, ואם הכשיל - עבר על חלק מסוים בעבירה זו, או דהוי לאו נפרד וכללי, שאסור להכשיל חברו בעבירה, אבל אין למכשיל חלק בעבירה (וידוע בשם הרב מפוניבז' זצ"ל דיש בלפני"ע את ב' החלקים). וכ' בס' אום אני חומה, דבנדר"ד ייתכן דלכו"ע חשיב שיש לה חלק בעבירה, כיון דמשתייכת בעצמה למעשה העבירה, דבה בעצמה נעשה החטא].

ב. והנה באיסור הכשלת חברו בעבירה הנכלל בלאו דלפני"ע ישנם ב' חלקים:

א. **שאינו** פועל וגורם שום דבר ברצון החוטא, אלא החוטא מצד עצמו נתעורר וחפץ בעבירה, רק שאין באפשרותו לעבור העבירה ובא זה והמציא לו את האפשרות לכך. והיינו דאמרי' בע"ז ו: מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואמ"ה לבני נח ת"ל ולפני"ע לא תתן מכשול, ומוקי לה התם בתרי עברי דנהרא. וכן הא דתנן סי' איהו נשך דהמלוה והלווה בריבית עוברים בלפני"ע, ועוד.

ב. **שאינו** מסייע לחוטא כלל במעשה העבירה, אלא שגורם לו לחטוא ע"י פעולה שמעוררת את רצונו לחטוא. והיינו דאמרי' בכ"מ עה: דהמלוה שלא בעדים עובר בלפני"ע ופירש"י "שעולה על רוחו של לוה לכפור", וכן הא דמו"ק יז. דהמכה בנו גדול עובר בלפני"ע, ועוד.

וחילוק זה מתבאר מלשון הרמב"ם הנ"ל בסה"מ מ"י שיעזור על עבירה, או יסבב אותה". (וע"ע בזה בקה"י ח"ב סי' ז' ד"ה ונחקרו, ובח"ח ה' לה"ר כלל ט' בבאמ"ח סק"א בסוף ההגה"ה).

ונדר"ד שייך לשני החלקים. והחלק העיקרי הוא החלק השני, דע"י שלבושה באופן בולט ורועש ומושך את העין, הוואה אותה ואפי' ראייה בעלמא לפי תומו, ואפי' רק את בגדיה ופיאתה ולא פניה וידיה, עלול להתפתות להסתכלות אסורה או הרהור אסור, בה או בנשים אחרות, ולעבור על ולא תתורו ועל ונשמרת. וגם באופן שמעצמו נתאברה בו התאוה לדברים אלו, מ"מ אם היתה לבושה בצניעות היה נמנע מלהסתכל ולהרהר בה, דלא ישיביע את יצרו בזה, ורק מחמת שלבושה באופן מושך, נמשך להסתכל ולהרהר בה.

אמנם בחלק הא' לכאו' יש לדון בזה, דהנה בנוגע לאיסור הרהור לכאו' אי"ז שייך, דהא בכל רגע יש באפשרותו להרהר הרהורים רעים ואין מעכב בידו, וא"כ

* ובה"ע שם כ' וק"ו שהוא אסור מן הדין ליתן כסף לבנותיו, וכן הבעל לאשתו, וכן לקנות בהם מלבושים ופיאות שאסורים מן הדין, דמלבד שאסורים ללבושם מן הדין, גם חן גורמות בזה הרהורים לאחרים אשר גם האשה מוזהרת עליהם... כ"ש שלא יתן כסף וסייע לעבור איסורים ולהכשיל את האחרים באיסורים חמורים, וזאת מלבד שגם הוא נתפס באיסורים אלו".

נמצא שלא היא זו שנתנה לו את האפשרות להרהר (א"כ עדין לא ראה מימיו דבר המביא לידי הרהור. ויל"ע). אמנם לכאורה הוא כחד עברא דנהרא דמבואר בפוסקים דאסור מדרבנן, ע"י ש"ך י"ד קנא סק"ו ומ"א שמו סק"ד.

ובנוגע לאיסור הסתכלות, הנה לענין לאו דולא תתורו לכאורה ג"כ אי"ז שייך, דהא גם אם היתה לבושה בצניעות היה באפשרותו להסתכל בה, במקומות המגולים, ואפי' כחד עברא דנהרא לא הוי, ואף שהיתה יכולה להשאר בביתה, מ"מ אף פשיטא דאין איסור לאשה לצאת לרחוב כשצריכה לכך (ויבואר בסמוך), וא"כ ע"י אינה נתבעת. [אמנם אפשר דלא איכפת לה בהא דאם היתה לבושה בצניעות היה מותר לה לצאת החוצה, דס"ס כשאינה לבושה בצניעות אסור לה לצאת מביתה, ושפיר יש לתובעה גם על כך שנתנה אפשרות להכשל בהסתכלות אסורה. ויל"ע].

אמנם לענין איסורי הסתכלות דונשמרת, לכאורה שייך גם החלק הא', ע"פ משנ"ת לעיל דאסור להסתכל בכגד או פאה שאינם צנועים, א"כ נמצא דע"י יציאתה בלבוש כזה ממציא לחטא את האפשרות לחטוא. [ודנו הפוסקים במכשיל את חבירו באיסור דרבנן, אי עובר בלפני"ע מה"ת או מדרבנן].

אמנם באמת נראה ד"ל דגם לענין ולא תתורו ולענין איסור הרהור שייך גם החלק הא', והוא ע"פ מש"כ בשדי חמד (כרך ב' עמ' 141), דגם במכשיל בדבר שאין חיובו בדני אדם ואין ב"ד מצווין להפריש מזה אלא רק נענש בדני שמים, אפי"ה עובר בלפני"ע. ולכאורה לפ"ז גם באופן שממציא לה אפשרות לעבור את העבירה באופן חמור יותר עובר בלפני"ע. וא"כ י"ל, דהנה כשמהרהר ע"י ראייה לכאורה עוונתו חמור יותר ממהרהר סתם עכ"פ לפי טעם האיסור דשמיא יבוא וכו', וכן לענין ולא תתורו לכאורה פשוט דהמסתכל להנות באשה שאינה לבושה בצניעות (אפי' מכסה גופה וראשה אלא שבגדיה ופיאותה אינם צנועים, וכ"ש אם אינה מכסה גופה כראוי או שהולכת בבגדים צמודים דאפשר דדינם כגילוי הגוף לענין ולא תתורו, ע"י לעיל 7) יגדל עוונתו ביותר, כיון שנהנה יותר, וא"כ נמצא שההולכת בלבוש שאינו צנוע עוברת בלפני"ע גם מחמת שמאפשרת לחטוא באופן חמור יותר, חוץ ממה שמעוררת את הרצון לחטוא.

ג. והנה ישנם המסרבים לקבל דבר זה, וטוענים דאם נכון הדבר שהאשה אחראית לחטאם של המסתכלים בה, א"כ ייאסר עליה לצאת מביתה!

וכמובן שאין טענה זו נכונה, דאין להשוות יציאתה כשהיא לבושה בצניעות ליציאתה כשלבושה באופן בולט ומושך את העין, דאף שגם כשלבושה בצניעות שייך להכשל בה, מ"מ פשוט דלא נאסר עליה משום כך לצאת מביתה, ואין בזה משום לפני"ע. ונבאר הדבר בהרחבה בעו"ה (ע"פ דברי האחרונים).

דהנה ע"י בשדי חמד כרך ב' עמ' 138 שכ' בפשיטות דלא שייך לאו דלפני"ע אלא בנותן מכשול לפני חבירו, אבל כשחבירו עובר עבירה מעצמו, אף שיכול למונעו מכך ואינו מונע, אינו עובר בלפני"ע. (ועיי"ש שכ' דגם להשיטות שעובר היינו רק כשעובר העבירה בדבר שלו, דמשתיקתו מוכח שמסכים ונחשב כנותן בעצמו המכשול). אמנם יש בזה דין אחר, דצריך לאפשרו מאיסורא. וע"י ברמ"א יו"ד סוס"י שלד שפסק דאין אדם מחויב להוציא ממונו כדי להפריש חבירו מאיסור.

והנה לו יצויר שאדם אוכל או ישן כדרכו לפי תומו, ועי"ז עלול אדם להכשל בעבירה, לכאורה פשוט שלא יצטרך משום כך להמנע מאכילתו ושנתו, ואין בזה משום לפני"ע, דאף שלכאורה נעשה כאן מעשה מצד המכשיל, מ"מ אי"ז מעשה חריג ומיוחד אלא זוהי התנהגות רגילה ופשוטה כדרך העולם, וכל כה"ג נחשב החוטא כמכשיל את עצמו, והמניעה מהתנהגות כדרך הארץ נחשבת כעשיית מעשה למנוע את העבירה, דאין לפני"ע מחייב זאת. ודין אפרושי מאיסורא ג"כ אין כאן, ע"פ דברי הרמ"א הנ"ל, דכשם שממונו א"צ להוציא ע"ז ה"ה לשאר זכויותיו וצרכיו הבסיסיים שא"צ לוותר עליהם כדי שימנע אחר מעבירה. (וע"י בזה בשו"ת מהר"ל דיסקין קו"א אות קמה).

[ובשו"ת הרדב"ז ע"ד אלף רגב נשאל במי שנתחייב לו חבירו שבועה יודע שישבע לשקר, אם ענש על שגורם לחבירו שבועת שקר (פי' וא"כ יצטרך למחול על השבועה), והשיב דא"צ להניח ממונו כדי שלא ישבע זה לשקר, אלא ישביעהו ולא יחוש, והלעיטהו לרשע וימות. ובשדי חמד כרך ב' עמ' 53 הביא מספר ישרי לב שביאר דאין בזה לפני"ע וז"ל "דלא נאמר לאו זה אלא שלא להכשילו בלתי הכרח, אבל לבובו ממונו כדי שזה לא יעשה איסור- ה' לא זוהי, אטו אם אחד לוקח בידו נבילה ואומר שאם לא יתן לו חבירו סך כו"כ יאכל האיסור ונתחייב בלאו דלפני"ע? וכ' ע"ז השד"ח "ובעניתי אני מבין הדמיון כלל", וכא"פ כוונתו להקשות דהתם בחטוא מעצמו משא"כ כאן שתובעו להשבע, וע"י הנ"ל הדבר מבואר, דכיון שאינו מתנהג באופן חריג אלא עומד על זכויותיו הבסיסיים והמובנות וכדרך העולם, אי"ז נחשב הכשלה לענין לפני"ע אלא נחשב כחוטא מעצמו, ובכה"ג אמרי' הלעיטהו לרשע וימות].

ולפ"ז י"ל דה"ה בנדו"ד, דכיון שאחד מצרכי האדם הוא הליכתו ברה"ר כדי להגיע למחוז חפצו, ג"ז נחשב כאכילתו ושנתו שכן מנהג דרך ארץ, והחוטא עי"ז נחשב כחוטא מעצמו. וע"כ אין האשה צריכה לכלוא עצמה בביתה כדי שלא להכשיל, ומותר לה ללכת ברחוב לצורך עניניה וסידוריה.

אמנם אחת צ"ב, דנהי צריכה ללכת ברחוב, מ"מ מדוע לא תתחייב לכסות כל גופה כולל פניה וידיה, והוי לכאורה אי"ז מצרכיה המינימליים שיהיו אלה מגולים בהליכתה ברחוב! ? וכבר ביאר ענין זה בצמת צדק ברכות פ"ג מ"ה וז"ל "פניה וידיה אף שאסור להסתכל בהם מ"מ היא שרי לילך כן... שאי אפשר בענין אחר, וערביות שיוצאות רעולות לכסות פניהם ולגלות העינים- זהו דבר קשה", ומבואר דכיון שקשה הדבר לכסות פניה וידיה (והיינו קושי מחמת עצמו ולא מחמת היגל ודו"ק) נחשב גם זה מצרכיה הפשוטים והמובנים, לילך בנחות

מינימלית, וע"כ אין בזה משום לפני"ע וכמשנ"ת.

וכ"ז כשהולכת בצניעות, אבל כשהולכת בלבוש שאינו צנוע אלא בולט ומושך את העין, דזה אינו מצרכיה הבסיסיים כלל, ואדרבה הליכה כזו אסורה באיסור חמור, מחיובי הצניעות ואיסורי הפריצות, (לבד מאיסור לפני"ע, וכמשנ"ת בגליונות הקודמים והבאים בעו"ה), והופעה כזו מכשילה אחרים, בזה פשיטא דנחשבת שעושה מעשה המחטיא, ולא חשיב כחוטא מעצמו.

והנה לעיתים נשמעת הטענה (וע"י בזה בסוף המאמר), דאכתי חשיב כחוטא מעצמו, כיון שהכל מתחיל מראייתו, ואם היה נמנע מלראותה אפי' לפי תומו לא היה נכשל באיסור הסתכלות והרהור, וא"כ נמצא שהכשיל את עצמו ע"י ראייתו, ופשוט וברור שאין הדבר נכון, וג"ז ע"פ הדברים הנ"ל, דראיה לפי תומו אינה מעשה חריג, אלא היא חלק מההליכה ברחוב בצורה נורמלית כדרך העולם, ואדרבה, הליכה בעינים עצומות ומישוש הכתלים היא הליכה משונה, ולא ייתכן לומר דהנמנע מכך והולך כדרך העולם נחשב לעושה מעשה המכשיל את עצמו והאשה מנוקה מעון (וגם המשפיל עיניו לארץ לא ימלט מראיה לפי תומו, דכ"ז שאין לו משב"ק להורותו הדרך אשר ילך מוכרח הוא פה ושם להגביה עיניו, ובפרט אם נצרך ללכת במקום מרכזי), אלא ודאי בכה"ג האשה היא המכשילה את העוברת ושבים והיא תשא את עוונתה ועוונה, וכן בעלה על שלא מיחה בה (במקרה הטוב...). [ואמנם בכה"ג שיועד שברוך זו יראה לפי תומו נשים הולכות בבגדים העלולים לגרום להרהור, לכאורה איכא דהין דאי איכא דרכא אחרינא רשע הוא, וא"כ נמצא דנפק"מ בדין זה גם בשכונות החרדיות בעו"ה, ויל"ע].

ונראה להוסיף ביאור בזה, דהנה לכאורה ישנו חילוק נוסף בין ההולכת בצניעות להולכת באופן בולט ומושך את העין, דההולכת בצניעות, הנה אדם רגיל הרואה אותה לפי תומו, בדרך כלל אין הראיה פועלת בו, ואינו צריך להתגברות מיוחדת על יצרו כדי שלא להכשל בהסתכלות והרהור, וא"כ אין הממשול מצוי בזה אלא בבעל תאוה השקוע בענינים אלו או אם מסתכל בעין וקדוק (דבכה"ג אסור לכו"ע), משא"כ ההולכת בחוסר צניעות, גם יהודי רגיל ההולך בתמים עם ה' אלקיו, אם נתקל בה מבטו אפי' בראיה בעלמא, הנה כבר צריך הוא להתגבר ללחוף את יצרו ולהטיע ליבו לענין אחר, (והיינו ביהודי אשר עדיין לא נשחקו אצלו רגשי הצניעות עד שאין מראות אלו פועלות בו כלום וכדוגמת החילוניים הפרוצים), ואף שבודאי יכול וצריך להיות שקוע בתורה או עכ"פ בדבר אחר כדי שלא ישפיעו עליו מראות אלו וכדכ' הרמב"ם יסיע ליבו לד"ת, מ"מ זהו כבר בגדר עצות, אבל אם יתנהג לתומו באופן הרגיל, עלול בהחלט לבוא לידי הרהורים רעים ע"י נפילת מבטו אפי' לרגע באשה ההולכת בלבוש רועש ובולט בצבעו או בצורתו, מה שלא היה קורה אילו היתה לבושה בצניעות.

ונראה דב' החילוקים ענינם אחד, דהקב"ה ברא את עולמו באופן הראוי והמתאים לקיום התורה והמצוות, ולכן כשארם משתנה בעיניו וצרכיו בעו"ה לתומו וישיר כמו שעשאו האלוקים ואינו מבקש חשבונות רבים, באופן טבעי וכללי הנהגות זו אינה אמורה להערים קשים מיוחדים ותמרידים במבדרי ה' וקיום מצוותיו, לא על עצמו ולא על חבירו, [אמנם זהו בתנאי שחבירו ג"כ מתנהג בתמימות ואינו נוטה מדרך הישר, אבל המנהיג עצמו בדרך עקלקלה, הנה גם התנהגות רגילה של אחרים תוכל לגרום לו הפרעות בקיום המצוות]. ולכן כשהולכת ברחוב כמנהג דרך ארץ ובצניעות, אדם רגיל שאינו שקוע בתאוות ואינו מסתכל באופן אסור, הנה לא אמור הדבר לגרום לו לנסיגות קשים, ובקל יוכל להמשיך להשמר בקדושה וטהרה.

משא"כ כשנוטה מדרך הישר והפשוט, ומופיעה ברה"ר בהופעה בולטת ורועשת ובלתי צנועה, הרי היא משבשת בזה את המערכת הטבעית של בריאת העולם, ובהתנהגותה זו גורמת היא לאחרים לקשיים ונסיגות בקיום מצוות ה'.

אמנם לענין הלכה אין די בחילוק השני, דהא גם במי שמעצמו רוצה לחטוא איכא לפני"ע בממציא לו העבירה וכמשנ"ת לעיל, ואם נכשל תאוה ואדם שאינו הגון אסור להכשילו, כמבואר במדרש תנחומא וישלח ה' "רבנן אמרי אף בחול אסור לצאת בהן (בתכשיטים מיוחדים) לרה"ר מפני שהעם מסתכלים בה... שאין נותנים פירצה לפני הכשר, ביותר (פי' כ"ש) לפני הגנב" וכ"כ בקונטרס בגדים הדוקים בשם הגר"ש וואזנר שליט"א להוכיח ממדרש זה דחייבת להמנע מלהכשיל גם אנשים שאינם הגונים.

אלא טעם ההיתר הוא משום החילוק הראשון, דכיון שמתנהגת לתומה כדרכה בעונינים הנצרכים לה בעוה"ז, כל כה"ג אינה נחשבת כעושה מעשה המכשיל, אלא נחשב כחוטא מעצמו. ומה"ט נמי אין לאשה להלך ולשוטט בחוצות העיר סתם כך ללא צורך, אפי' לבושה בצניעות, כדאייתא במקומות רבים בדברי חז"ל ורבותינו, וע"י בס' מעלות המדות מעלת הצניעות וז"ל "ילא תחזור בעיר לכאן ולכאן, כדי שלא תכשיל את עצמה ולא תביא מכשול לבני אדם ונמצאו מסתכלים באשת איש". ובספר חוקי הנשים (להבן איש חי) פ"ה כ' "השבח של האשה תהא צנועה בביתה, ולא תאהב לצאת לחוץ, חוץ אם יצאה לפרקים בעת הצורך".

אמנם בד"כ החילוק השני יכול להוות מודד לחילוק הראשון, דדבר המכשיל ומעורר הרהור גם בראיה סתמית לאדם רגיל- הדבר מוכיח שאי"ז מצרכיה הבסיסיים של האשה ואי"ז בכלל מנהג דרך ארץ. [ולפ"ז מובן ענין הלעיטהו לרשע וימות וכמשנ"ת לעיל, דכשארם מתנהג כדרכו לתומו, בד"כ אין התנהגותו אמורה להכשיל אדם רגיל, אלא רק אדם רשע במיוחד, וא"כ הלעיטהו לרשע וימות].

ובזה יש לכאורה ענין בגדי צבעונים, דקיי"ל דאסור להסתכל בהם אם מכירה, ומאידך מוכח בכ"מ דאין איסור לאשה לצאת בהם לרה"ר, וכן העיר בשו"ת אז נדברו ח"ד סמ"ז, וכ' שם דלא הטיחוחה לפשוט בגדי הצבעונים בכל פעם שיוצאת מביתה, ונר' דהביאור כנ"ל, דכיון שהדבר קשה ומטריח, נחשב הוא להתנהגות רגילה וכעין דברי הצ"ח בסיסי פניה וידיה. אמנם ע"פ הנ"ל אין הדבר

ניתן להאמר אלא ע"פ מה דמדויק בראשונים דאיסור הסתכלות בבגדי צבעונים הוא רק בעיני ודקדוק (ואפי' כשהם עליה כמשמע בתורת ההסתכלות פ"ח), והיינו משום דראיה בעלמא אינה גורמת הרהור, ולא איירי כלל בצבעים עזים ורועשים המושכים את העין כמצוי היום, וכמשנ"ת בגליון מס' 8, ולכן שייך לומר שמנהג דרך ארץ הוא ואינו מעשה חריג.

זכמו"כ הא התיירו לנשים לכבס בנהר אף שע"ז מתגלות זרועותיהן כמבואר בב"ב נו ע"י"ש באז נדברו שכ' טעם הדבר משום שבזמנם היה זה מהדברים ההיוניים ביותר, אמנם ע"פ הנ"ל אחי צ"ב, דהא גילוי זרועותיה עלול לגרום להרהור גם בראיה בעלמא (כמתבאר מהפמ"ג סי' עה) וא"כ איך ייתכן לומר דכ"ה הדרך ומנהג דרך ארץ? וי"ל דהנהר אינו מקום הומה אנשים שההולך שם לפי תומו יזכר מבטו להתקל בה, וגם אי"ז באופן קבוע ותמידי אלא רק כשצריכה לכבס, ויל"ע עוד. נויש להוסיף דלהשיטות דזרוע הוא עד כף היד, א"כ אפשר דמה שנתגלה הוא רק החלק שבין המרפק לכף היד, דזה הוי פחות הרהור, כדחז"י מהשיטה השנייה].

ד. יש מהפוסקים שכ' דאינו עובר בלפני"ע אא"כ ודאי הוא שיכשל החוטא ע"י המכשול, אבל אם ספק אם יכשל אינו עובר, ע"י שד"ח כרך ב' עמ' 117. וכ' בס' אום אני חומה דנדר"ד דהולכת בלבוש שאינו צנוע אלא בולט ומושך חמיר טפי, ולכא"ו טעמו דלא חשיב ספק, דקרוב לודאי שייכשלו בה (ובפרט בדורנו הפרוץ).

עוד ידוע דדנו הפוסקים האם עובר בלפני"ע בעצם נתינת המכשול, אפי' אם בפועל לא נכשל אף אחד, או דרוקא אם בפועל נכשל אדם בעבירה על ידו עובר בלפני"ע. וכ' בשד"ח שם עמ' 107, דגם להצד שאינו עובר אא"כ נכשל בפועל, מ"מ הא ודאי דאסור לתת המכשול, דיש לחוש שמא ייכשל ויעבור בלפני"ע, ולכא"ו היינו מדין ספיקא דאורייתא לחומרא. וע"פ דברי הא"ח הנ"ל, כ"ש הוא בנדר"ד.

ה. בפשטות מסקנת הפוסקים, שגם כשהחוטא הוא שוגג, שסבור דאין איסור בדבר זה, אעפ"כ המכשילו עובר בלפני"ע, דס"ס גם שוגג הוא עוון וצריך כפרה. (וע"י בזה בשד"ח שם עמ' 121). וא"כ אף שבדורנו רבים הם שאינם מודעים די הצורך לאיסורי הרהור והסתכלות בנשים, אעפ"כ הגורמת להם להכשל בכך עוברת בלפני"ע. [וביותר ע"י בקה"ע ריש סי' עה שהוכיח דגם כשהנכשל אנוס, עובר המכשיל בלפני"ע].

ומאידך מבואר מנדון זה, דכשהחוטא הוא מזיד פשיטא דהמכשילו עובר בלפני"ע, ולא אמרי' דלא חשיב "עוור", והביאור בזה כמש"כ הרמב"ם פ"ב מהל' רוצח ה"ד "או שחיוק ידי עוברי עבירה, שהוא עוור ואינו רואה דרך אמת מפני תאות לבו, ה"ז עובר בלא תעשה שנאמר ולפני עור לא תתן מכשול", והיינו כשאחז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנסה בו רוח שטות. (וע"י מסי' פ"ג). כ"כ בקה"י ע"ז סי' ג'. (ונר' דהצורך לזה הוא רק בחלק הא' הנ"ל ולא בחלק הב' ודו"ק). וכ"ש בנדר"ד, דהיצה"ר מתגבר מאד בענינים אלו, והתאוה לכך מעוררת עיני השכל.

ו. והנה רובן המכריע של הנשים החרדיות אין כוונתם כלל להכשיל ח"ו את הגברים בהופעתם הבלתי צנועה, וכונתם רק להתלבש כמו ש"הולך היום", באופן הנחשב כיום יפה ע"פ חוקי האופנה (רח"ל). אמנם פשוט דאי"ז מציל אותן מלעבור על איסור לפני עור, דהא חז"י במכה בנו גדול ובמלוה שלא בעדים, דעוברים בלפני"ע אף שאין כוונתם לכך, ואדרבה לא ינחא להו כלל בזה, לא לאב במרידת בנו ולא למלוה בהפסד כספו, וא"כ ה"ה להולכת בלבוש שאינו צנוע.

ובביאור הדבר א"צ לדון מצד פסיק רישיה, אלא י"ל דהביאור הוא ע"פ מש"כ בקוב"ש ח"ב סי' כג אות ו', דדבר שאינו מתכוון הוא דין בידי מעשים, דאין המעשה מתייחס אל האדם, ולכן זהו דוקא באיסורים שענינם הוא המעשה בעצמו, אבל היכא דהאיסור הוא התוצאה, עובר גם אם אינו מתכוון, וא"כ ה"ה באיסור לפני"ע, דכיון שאין הקפדת התורה משום עצם המעשה אלא משום המכשול שנגרם על ידו, א"כ כל שס"ס נגרם המכשול (או עלול להגרם וכנ"ל) עובר.

אמנם יש לדון בזה מצד אחר, דהנה נשים ובנות רבות לא רק שאינן מכוונות להכשיל, אלא שאינן מודעות כלל לכך שהן מכשילות אחרים באיסורים חמורים, בעיקר מבחינה מציאותית, שאינן יודעות כלל מה שהן גורמות, ופעמים אף אינן מודעות לאיסורים אלו, וא"כ לכא"ו יש לדון דבכה"ג שמא לא תעבור בלפני עור, דהוי מתעסק.

ואמנם ידועים דברי רעק"א בח"א סי' ח', דמתעסק אינו אלא פטור מחטאת אבל הוי מעשה עבירה ואיסור גמור (בשוגג). וכ"כ בעונג יו"ט או"ח סי' כ'. אבל גם להחולקים ע"ז, י"ל דבלפני"ע גם מתעסק עובר, והוא ע"פ הקוב"ש הנ"ל שכ' דבריו גם לענין מתעסק, דכיון דיסוד הפטור דמתעסק הוא דאין המעשה מתייחס אליו, וכדכ' בתתוון דאורייתא כלל כד, א"כ באיסור שענינו הוא התוצאה ליכא פטור דמתעסק.

וע"י בשד"ח שם עמ' 120 שהביא מספר שנות ימין דנסתפק היכא שהושיט כוס יין לזויר ולא ידע שזויר אסור ביין אם עובר בלפני"ע, וכ' השד"ח דפשיטא דעובר, דמ"ש משאר איסורים שבתורה שגם בשוגג עובר. ואפשר דכוונת הש"י משום מתעסק, דגבי האיסור של חבירו חשיב כטעות במציאות. ועכ"פ הא ודאי מבואר מדברי השד"ח דגם אם לא ידע שאסור להכשיל אחר בעבירה מ"מ עובר בשוגג, כשאר איסורים שבתורה.

ז. והנה יש שרצו לטעון שההולכת בלבוש או פאה שאינם צנועים אינה עוברת בלפני"ע מה"ת, כיון שישנן ברחוב נשים נוספות הלבושות שלא בצניעות, וא"כ גם בלעדיה היה נכשל, והוי כחד עברא דנהרא.

ואין הדבר נכון כלל, ראשית, דידועים דברי המל"מ פ"ד ממ"ל ה"ב, דחד עברא דנהרא היינו דוקא כשהיה יכול ליקח הכוס בעצמו, אבל כשאחר היה יכול להכשילו - עובר בלפני"ע מה"ת, והסכימו לדבריו גדולי האחרונים, וע"י קה"י ח"ב סי' ז שכ' ע"ז יודבריו ברורים מאד.

אמנם בנדר"ד פשוט דא"צ לזה כלל ובלא"ה איכא לפני"ע מה"ת, בחלק הא' הנ"ל - משום דכל אשה שמסתכל עליה הוי איסור בפני"ע, (וכ"כ לדחות בקונטרס בגדים הדוקים), ובחלק הב' הנ"ל - משום שכל אשה נוספת הלבושה שלא בצניעות עלולה להכריע את מלחמת היצר.

ח. שיטת הרמב"ן ביבמות פד: (וביאור דבריו ע"י בשר"ח חת"ס ח"ג סי' רב) דנשים אינן מוזהרות בלפני"ע אלא בלאוין השייכים גם בנשים. ולפ"ז, לדעת הרמב"ן, נדר"ד אי ההולכת בלבוש מושך ובולט ולא צנוע עוברת בלפני"ע, תלוי אם נשים שייכות באיסורי הסתכלות והרהור.

והנה לאו דולא תתורו מבואר בחינוך דנוהג גם בנשים, וע"י שה"ל ח"ה סי' קצ"ז אות ב' שכ' דכשמסתכלת באיש לשם זנות ואישות עוברת בלא תתורו דהוי לאו השוה בכל. אמנם לענין איסור הרהור דנשמרת, ע"י באג"מ אה"ע ח"א סי' סט דאי"ז שייך בנשים, אמנם איסור הרהור הנלמד מלא תתורו שייך גם בנשים. (ובס' תורת ההסתכלות צידד דגם ונשמרת שייך בנשים וע"י באז נדברו ח"ב סי' לט).

וא"כ, גם להרמב"ן ההולכת בלבוש שאינו צנוע עוברת איסור גם משום לפני עור, שמא תכשיל בולא תתורו. וע"י באהיצור ח"ג סי' פא שכ' דמשא"ר מבואר דלא ס"ל כהרמב"ן, ובס' לב אברהם כ' דגם הרמב"ן בעצמו העיקר בעיניו כתיורוצו השני עיי"ש.

ט. והנה בפתח הגליון הובא דבציבור האברכים הצעירים נשמעת לרוב הטענה "מי שמפריע לו שלא יסתכל, מי ביקש ממנו להסתכל", כלומר לדעתם אין האשה אחראית לחטאם של המסתכלים בה, אף כשהולכת בלבוש שאינו צנוע אלא רועש ובולט, או בפאה שאינה לפי דרכי הצניעות. ומדברי רבותינו הנ"ל אנו למדים כי טענה זו היא הבל וריק והפך דעת תורה, ואינה אלא ניסיון להרגיע את המצפון.

אמנם אף שטענה זו אינה ראויה ליחס כלל, מ"מ למען האמת עלינו להבהיר ולגלות את נקודת השקף שבטענה זו, והיא דהנה בטענה זו בעצם מונחת הנחה שאין לפני"ע אלא במכריח את חבירו לעבור עבירה, אבל כל שהיתה לחבירו אפשרות להמנע מן העבירה אין בזה לפני"ע, ופשוט וברור שאן הדבר נכון כלל, וכמשנ"ת לעיל, (ואדרבה הסברא היא בהיפך, ע"י אות ה', דעת בע"ב היפך דעת תורה), אלא כל המופיעה ברה"ר באופן המעורר רצון לחטוא עוברת בלפני"ע. והופעה בלתי צנועה (=מודרנית, אופנתית), דבר טבעי הוא שמעוררת לחטוא, וע"י באום אני חומה ח"ב עמ' תיח וז"ל "ומה" נסתר טענת הני שאין לבושות כדת, וכשמוכחים אותם משיבים בעזותם שיתגברו אחרים מלהסתכל, והוא טענת הבל ושטות, דכן הטביע הבו"ת בטבע". (אמנם אברכים הטוענים כן, בד"כ הם מאותם שנשחחו אצלם רגשי הצניעות מרוב הרגלם בבגדים אופנתיים בולטים ורועשים, וע"כ נתקלקל אצלם טבע זה ואינם מסוגלים להבין על מה יצא הקצף). גם אין לומר דבידו לא לראותה כלל ולא להתעורר לחטוא, וכמשנ"ת לעיל אות ג' ד"ה והנה לעיתים.

י. היצא לנו מכ"ז, דאשה היוצאת לרחוב בלבוש בולט ורועש בצבעו או צורתו וסגנונו, וכל שאר מרעין בישינ הנמצאים בבגדי האופנה שנועדו למשוך את העין, עוברת בלאו דלפני"ע, וכ"כ הרבה פוסקים וכמשנ"ת בהרחבה.

והנה באמת קשה לעכל ולקבל דבר כזה, שנשים ובנות רבות מהציבור החרדי עוברות בלפני"ע בכל יציאה לרחוב, אך לכא"ו זו האמת לאמיתה, ופשוט לכל יהודי כשר שהמציאות אינה משנה את ההלכה (חוץ ממקרים שבהם ההלכה באמת תלויה במציאות) וזאת התורה לא תהא מוחלפת. (ומי שבידו לדחות הדברים אנא ישלח אלינו).

וע"כ עלינו לתפוס עצמינו בידיים, להתאזר ביתר שאת וביתר עז, ולמנוע (בדרכי נועם) מנשותינו ובנותינו לצאת לרחוב בבגדים בולטים ורועשים בצבעם או צורתם, בבגדים אופנתיים המושכים את העין, בפציאות הדור הצעיר הנוגדות רובן ככולן את דרכי הצניעות, ולהשיב עטרת הצניעות ליושנה, לצאת לרחוב אך ורק בהופעה צנועה, עדינה ושקטה, כרצון אבינו שבשמים הזועק ומתחנן אלינו - שובו אלי ואשובה אליכם!